

Напередодні великого ювілею : [інтерв'ю з керівником Гоголезнавчого центру, доктором філологічних наук, професором П. В. Михедом / записала Надія Онищенко] // Альма матер. – Ніжин – 2009. – № 7. – С. 4–5.

НАПЕРЕДОДНІ ВЕЛИКОГО ЮВІЛЕЮ

Ось уже 180 років читають твори Миколи Гоголя в Росії і в Україні. Сперечаються: чий Гоголь? Ми на загал скептично говоримо про впливи літератури на життя, хоч і не відмовляємо зовсім у тому мистецтву і літературі, бо кожний з нас пам'ятає, мабуть, свої враження від прочитаних текстів, як прийнято сьогодні говорити. Та все ж, як би Ви оцінили роль і місце Гоголя в українській і російській культурах?

Чий Гоголь, це питання другого ряду. Гоголя сьогодні читає весь світ, у багатьох країнах склалися потужні наукові школи, твори письменника актуальні: досить подивитися на численні цитування в постмодерністських текстах. Означаючи природу свого часу, Гоголь повторював формулу – «мир в дорозі». Чи не цим він близький сучасності? Світ у дорозі формулює безліч питань і серед іншого – питання вічне: як жити, що вартісне в цьому житті? Гоголь бере людину в її первісній сутності, він віднаходить у ній Божу іскру (навіть серед найнещасніших). Він починає розмову про життя тіла, його буття, і ставлення до нього. Гоголь означив стільки людських типів, подав існування людини в різних формах буття (спокійній і природній, героїчній і жертвоїній, пустій і нікчемній, пожадливій і обмеженій), у високохудожній та захоплювальній формі, чим і привернув увагу читачів. Справді, ціла енциклопедія буття. Разом з тим, Гоголь чітко розставив акценти праведного існування. Це теж приваблює читача.

Що ж до впливів, то питання це дуже складне і дражливе одночасно, однак я спробую сформулювати свою думку. Якщо подивитися навскидь на роль Гоголя і його творчості в історичних долях Росії й України, то вона виглядає досить непростою, тут є свої позитиви і свої мінуси. Точна бухгалтерія у таких речах неможлива і наївно було б намагатися вирахувати та кинути на шальки, хоч спокуса така існує і з'являється особлива гострота в переломні моменти історії.

Якщо говорити про Росію, то можемо сміливо констатувати, що Гоголь залишив глибокий слід в її історичному бутті. Він був ледве не останнім з великих українських місіонерів, похід яких на Москву почався ще з середини XVII ст. і мав на меті інтелектуальну розбудову православної імперії, яка бачилась твердинею християнського світу.

Більше того, Гоголь посилив месіанські спрямування росіян у новий час. Росія була вибрана Гоголем як своєрідне поле й засіб оновлення християнської віри. Самочинне апостольство, а саме так, я вважаю, є підстави оцінювати і кваліфікувати стрижневий вектор життя письменника і мислителя, Гоголь вирішив реалізувати саме на російському просторі. Росія своїми масштабами відповідала грандіозності його задуму. Це була спроба втілення православної редакції «нового християнства». Така собі контрреформація.

До слова, про апостольство. Мені доводилося читати Вашу статтю про апостольський проект Гоголя. Там Ви говорите, що Гоголь плекав цю думку ще в дитинстві?

Якщо вже бути точним, то початки цього сягають історії одруження батьків Гоголя – Марії Іванівни Косяровської і Василя Опанасовича. Про це розповіла свого часу Марія Іванівна в листі до С.Т. Аксакова. Йдеться про містичне провиддя, про сон, який наснився Василю Опанасовичу, коли він був ще хлопчиком. Нагадаю його коротко: «Васюта»... стояв у храмі по лівій стороні; раптово царські ворота відкрилися, й вийшла цариця у

порфирі й короні і почала говорити до нього словами, яких він не пам'ятав: «Ти зазнаєш багато хвороб, ...але все минеться, – Цариця Небесна сказала до нього: ти видужаєш, одружишся, і ось твоя дружина». Мовивши ці слова, підняла вгору руку, і він побачив біля

ніг її маленьке дитя, що сиділо на підлозі, і риси його закарбувалися у пам'яті». Василь Опанасович забув цей сон, але якось у містечку Ярьськах, куди сім'я їздила на молебень до церкви, він побачив у домі тітки майбутньої дружини на руках годувальниці семимісячне маля. Він ясно розгледів обличчя дитини, на яке уві сні вказувала Богородиця. Він нікому не розказав про це, але почав часто бувати в домі й залюбки грався з дитиною, дивуючи дорослих своїм завзяттям. Коли майбутній дружині мало виповнитися чотирнадцять років, Василь Опанасович побачив «той самий сон і в тому самому храмі, але не царські ворота відкрилися, а бічні олтаря, і вийшла дівчиця у білому платті з сяючою короною на голові, краси неописаної, і, вказавши у лівий бік, сказала: «Ось твоя наречена». Він озирнувся в той бік і побачив дівчинку в білій сукні, яка сиділа за роботою перед маленьким столиком і мала ті самі риси обличчя». Після цього Василь Опанасович попросив руки Марії Іванівни. Про цю подію знали в сім'ї, її не раз згадував Гоголь. Саме в ній, на мою думку, витікає ідея обраності, особливого призначення, якого тримався Гоголь до останнього подиху. Трагічні, передсмертні його дні були теж нічим іншим, як з'ясуванням стосунків з Господом.

На цьому події, що спрямовували Гоголя до ідеї обраності й особливого призначення, не завершилися. Двоє перших дітей народилися мертвими. Тоді Марія Іванівна дала обітницю перед чудотворним образом Миколи Диканського: якщо народиться син, назвати його Миколою – на честь святого. За словами сестри Ольги, «любив згадувати про те, чому назвали його Миколою». У віці дев'яти років помер брат Іван. І в глибоко релігійній свідомості Гоголя, який вийшов із середньовічного українського села і був глибоко віруючою людиною, не могла не з'явитися сакральна думка: Господь чомусь благоволить до тебе, не випадково Він оберігає тебе. Ось де, на мою думку, коріння Гоголевого апостольства. Він протягом усього життя відчував власне особливе покликання. Звідси його замкненість, таємничість, певна дивакуватість, іноді зверхність.

Але повернемося до власне ідей апостольства Гоголя і його впливів на російську культуру. Якщо узагальнити, що пропонує Гоголь сучасному російському суспільству?

По-перше, Гоголь констатував неможливість подальшого повноцінного життя в умовах омертвіння душі людської. Він закладав у глибини російської свідомості ідею перемін, яка з роками лише розросталася й актуалізувалася в наступні епохи, завершившись жахливим переворотом та руйнацією підвалин національного буття народу. Хоч сам Гоголь бачив і проповідував іншу форму оновлення світу – через ідею особистісного самовдосконалення і особистого спасіння вірою. Ідея ця виявилася дуже дратівливою і не спрацювала не тільки тому, що позитивістська доба проголосила смерть Бога, але і тому, що поставила перед кожною людиною велике завдання, яке виявилось не під силу. Егоцентризм своєї праведності полишився непорушним. І благополучно дожив до сьогодні. І тим, зрозуміло, Гоголь актуальний не тільки для росіян. То є універсальна проблема. Гоголь прищепив російському суспільству гостре і живодайне переживання християнського почуття, він загострив і тим зацентрував ці почуття. Відоме позитивне, якщо не захопливе, ставлення до цього Шевченка і Куліша. Саме Гоголь актуалізував, особливо в Куліша, рефлексії профетизму, відчутні і в художніх творах, і в роздумах про літературу останнього.

Про свої ідеї, виказані у «Вибраних листах», Гоголь змусив говорити все російське суспільство. Книга «Вибрані місця» нікого не полишила байдужим. Ще Гершензон відзначив, що це була перша в історії Росії загальнонаціональна дискусія, приводом до якої стала книга Гоголя.

До цих пір не осягнута роль Гоголя у розвитку російської мови, хоч маємо багато цікавих зауваг Й.Мандельштама, А.Белого, Л.Булаховського. Загалом, Гоголь був вихований в

українській народній стихії, у тому числі і мовній. Його російська – це своєрідний ідіолект російської мови. Живої російської мови Гоголь до приїзду в Петербург не знав. Він не жив у цьому мовному середовищі, а тому його російська мова викликала подивування сучасників. Та й сам автор був свідомий цієї вади і часто доручав друзям редагувати свої твори, створюючи для текстологів немало проблем. До цього часу стоїть питання, як ставитися до редакції Прокоповичем першого зібрання творів: приймати її чи відмовитися. Картина світу Гоголя, сформована на українських ментальних уявленнях, втілена російською мовою, що дало досить оригінальний ефект. Це викликало своєрідний семантичний зрух усєї мовної системи. Російське слово набуло під пером письменника дещо іншої конотації. Це стосується і лексики, і синтаксису, і ритміко-інтонаційного ладу. Гоголь постав, повторюся, творцем оригінального ідіолекту російської мови. А.Белый вважав, що Гоголь “не оволодів граматиною «москалів» і подумки перекладав на російську з рідного нарiччя, що довели біографи українця, який пише «послать по художника» (замість «за»)). Від Гоголя йде інфікування словотворчістю носіїв російської мови. З погляду А.Белого, Гоголь був попередником Маяковського і Хлебнікова. Певний парадокс полягає в тому, що саме російська мова Гоголя, нарівні з його неперевершеним сміхом, передає чи не найвиразніші риси самотнього профілю письменника, відзначеного ментальністю свого народу.

У чому ви бачите негативний вплив на російську культуру?

А давайте дещо відсторонено подивимося, якою постала Росія в його творах? Візьміть «Мертві душі», «Ревізор». Хіба такою була Росія, велика імперія, яка вже тоді нависла над Європою, змусивши рахуватися з собою? Подивіться на архітектуру Петербурга, на літературу. Російське воїнство переможно пройшло Європою. Розкіш і висока урочистість столиці відповідала сакральному духу імперії. Цар – помазанник Божий. Все це, як сказав би Бахтін, перебувало в зоні «серйозного». Сміх там був явищем маргінальним. Російська культура за своєю природою серйозна і понура. Є тому пояснення в суворості умов життя і клімату. «Не до жиру», – як кажуть росіяни. І ось у цей світ Гоголь випустив сміх, він спокусив росіян сміхом. Іскристий сміх Гоголя, який від жартів перейшов до висміювання інститутів імперії. Після Гоголя стало модно сміятися з усього. Після прем'єри «Ревізора» Ніколай I скаже, що дісталось всім, а йому більше за всіх. Сучасники розуміли спрямованість сміху Гоголя. Це було великим вивільненням із темноти понурості. Полуднева хвиля світла у російській літературі з'являється з Гоголем. Як говорив Іван Аксаков, Гоголь «заставил всю Россию смеяться по своему произволу».

Можливо, найбільш повно оцінив це Василь Розанов, який геніально відчував питому російську матерію життя і все життя боровся проти Гоголя. З перших своїх статей. Він тонко спостеріг небезпеку Гоголевого сміху, який підточував Росію зсередини. Гоголь якоїсь миті сам того злякався і почалося каяття до самої смерті, але написане жило своїм життям.

Джина випустили з пляшки?

Саме так.

Тут важливо збагнути, наскільки це був свідомий акт?

Не думаю, що в Гоголя був якийсь свідомий намір підірвати Росію зсередини (як то вважає, наприклад, австралійський вчений Петро Савчак). Хоч, зрозуміло, що освоєння чужого світу породжує протиріччя і конфлікти. А тому природно, що виникла така контраверза, яка потребує серйозного вивчення.

Тому Росія й не може, як у випадку з Пушкіним, сказати, що «Гоголь – наше все», бо все те жахливо виглядає. І протести російських учителів у 90-ті роки проти вивчення вершинних творів письменника – зайве свідчення того. Гоголь прищепив російській літературі і культурі не просто критицизм, а знищувальну силу сміху.

Іншими словами: то був конфлікт різних культур у процесі засвоєння чужорідного елемента?

Можна сказати і так.

А щодо України, яка, як я розумію, була до сміху привчена, якими гранями своєї творчості вплинув на неї Гоголь?

Але й щодо України все не так просто, як може здаватися. Такого протиріччя тут не було. Але було інше.

З одного боку, Гоголь першим витворив образ України. І пластичний, і духовно-психологічний. До цих пір уявлення про Україну складається під впливом Гоголя. Тут і сміх, і смуток, і таїна містичних сил, і звитяга та жертвовність козацьких лицарів. Якщо ви хочете розповісти іноземцю про Україну, порадьте йому прочитати Гоголя.

М.Грушевський вважав Гоголя «одним з найгеніальніших людей, яких дала Україна», який став «ентуазистичним співцем українського життя» і «обсипав розкішними квітами творчості сю Україну, що представлялась йому дорогою, прекрасною покійницею; овіяв її гробовець ароматами поезії, не підозріваючи її близького воскресення, не підозріваючи вічного життя під шкаролупою півзотлілих форм». Думка М. Грушевського, певно, йде від статті Гоголя «Про малоросійські пісні», в якій той писав, що народні пісні – «надгробний пам'ятник минулого, більше, ніж надгробний пам'ятник: камінь з красномовним рельєфом, з історичним написом – ніщо проти цього живого літопису, який говорить, співає про минуле». Тобто для Гоголя це все було в минулому. Це важливо збагнути. Його історичні писання – це спроба порятувати назавжди втрачене.

Осягаючи це минуле, Гоголь, можливо, і не передбачав того ефекту, який матиме його відспівування України. Наприклад, у «Тарасі Бульбі». Уже після смерті письменника у найтемніші періоди національного буття «Тарас Бульба» будив українську свідомість, нагадував про її минуле. Українець, який був ще національно притомним, отримував могутню опору в цьому епосі, отримував те, чим міг пишатися. Його окремішність і національна самобутність боронили лицаря Гоголя.

Чи не тому переклад «Тараса Бульби» українською ви-кликає таку шалену реакцію в Росії?

Почасти так. Справа в тому, що в Україні давно склалася традиція своєрідної українізації перекладів «Тараса Бульби». Процитую переклад фінального фрагменту Володимира Супранівського (Коломия, 1929) з примірника, який був направлений товариством «Рідна школа» українським дітям в Америці. Всі знають цей фрагмент: «Чи ви думаєте, що є така сила на світі, якої злякався б козак? Чекайте лишень, буде такий час, прийде така родина, і пізнаєте ви, що таке українська народна сила! Вже й тепер знають близькі й дальні народи: встає до нового життя український народ, і нема в світі сили, щоб могла спинити його змагання до волі!». А що в оригіналі? Процитую: «Думаєте, есть что-нибудь на свете, чего бы побоялся казак? Пойдите же, придет время, будет время, узнаете вы, что такое православная вера! Уже теперь чуют дальние и близкие народы: подымется из русской

земли свой царь, и не будет в мире силы, которая бы не покорилась ему... Да разве найдутся на свете такие огни, муки и такая сила, которая бы пересилила русскую силу!»

Ось така «інтерпретація». З погляду теорії перекладу – це переспів, який слугує політичною прокламацією. А «царя» як не було. Однак на початку ХХІ ст. ця традиція у пом'якшеному варіанті викликала просто шквал у російських ЗМІ і в російськомовній пресі України, що в більшості своїй запопадливо оберігає малоросійський статус України. Але то шамотіння часу...

Що ж до теми нашої розмови, то, думаю, що ці заслуги Гоголя варті, щоб його творчість стала національним надбанням.

А якщо говорити про негативні впливи Гоголя на, як колись говорили, українську справу?

Життєва доля Гоголя і його спадщина об'єктивно відіграли далеко не об'єднуючу роль, що послаблювало національну енергію. Він, як стверджував Євген Маланюк, один із проникливих його критиків, став

«фундатором миту «Руси-Росії» і представником «політичного малоросійства». Гоголь – як путь – неприйнятний. І саме як путь він найчастіше фігурує та спокушує багатьох шукати слави і визнання на інших теренах.

Дистанціювання ж Гоголя від національної справи має, як мені здається, своє пояснення. По-перше, в Росії визрівання цих проблем відчутно відставало, порівнюючи з Заходом. Слово «нація» в російському суспільному дискурсі було чужим тривалий час. З легкої руки Уварова в Росії побутувало поняття «народності», яке, ймовірно, придумав кн. П.Вяземський. Воно мало відмінну конотацію і стояло поряд з Православ'ям і Самодержавством, які накидали іншу семантику і слову народність. Ідеологи імперії відзначались завжди неабиякою винахідливістю.

По-друге, Гоголь після невдалої спроби переїзду до Києва і від'їзду за кордон 1836 року саме там віднайшов духовну опору своїм переконанням в середовищі Великої польської еміграції, одним із лідерів якої, до слова, був Адам Міцкевич – напівлегендарна постать для імперських гуманітаріїв. Гоголь, який шукав шляхів втілення християнських основ життя, на свої очі побачив спробу практичного втілення християнського ідеалу в діяльності ордену «з-мертвих-встанців».

Саме тут апостольство Гоголя отримало опертя, оскільки польська еміграція покладала надії на Христову віру, за-клавши її в підвалини національно-визвольної ідеології. Гоголь добре знав ідеологію товариства «з-мертвих-встанців». З його лідерами Міцкевичем, Яньським, Семененком і Кайсевичем він зустрічався у Парижі, Римі, Женеві, Карлсруе.

Гоголівські «Вибрані місця» були православною редакцією оновленого християнства, якої не прийняло російське суспільство. У цьому трагедія апостольства Гоголя. Романтична епоха жила притлумленими Просвітництвом ідеями релігійного відродження, і Гоголь був одним з яскравих його провідників. Однак російське суспільство перебувало в іншому вимірі цінностей. Тут просвітницькі ідеї ще були актуальні, а на горизонті вже жевріла позитивістська епоха, коли і помер для Європи Бог.

Досі точиться багато дискусій навколо смерті Гоголя. Що тут вигадки і що правда?

Навколо смерті Гоголя наплетено стільки, що для того, щоб все розгребти, треба окрема стаття, якщо не книга. І Гоголь, слід визнати, при цьому зробив декілька не зовсім вивірених кроків, які спровокували ці розмови. По-перше, він ще за життя помістив у «Вибраних місцях» – Заповіт. За формою це був зовсім не символічний заповіт, а цілком реальний, де були розпорядження щодо спадщини і т. ін. Для чого він це зробив? Можна лише гадати. Схильний думати, що пояснення має художню підоснову. Гоголь поперед всього художник, і його поведінковий код тотально підпорядкований художнім завданням. У «Вибраних місцях» він звертався до прямого, «лобового» слова проповіді. Великий художник розумів, що треба шукати додатковий ресурс, який міг би надати його слову особливої ваги, безапеляційної авторитетності. Мотив власної смерті і сповідь напередодні, що є своєрідним прологом до книги, слугують засобом сакралізації слова у «Вибраних місцях». Такою ціною досягалась авторитетність слова. Такою високою була ціна слова. А попередження про летар-гійний сон, про що гомоніла сучасна йому преса, відгукнулося плітками, втіленими в легенді про те, що Гоголя поховали заживо і т. ін. Це породила хвороблива уява. Згадайте вірш А.Вознесенського, який понад усе любить ефекти.

Перепохованню 31 травня 1931 року і відсутність голови у труні, яка щезла вночі, бо не встигли завершити одноденно, підлили масла у вогонь, з'явилися факти для фантазій. А потім – гоголівська творчість з її таємничістю, містицизмом теж легко екстраполюється на життя самого митця. Все це має місце. За великим рахунком це плата письменника за спробу увійти в світ таємничого.

Зовсім мало часу залишилося до ювілею М.В. Гоголя, 200-ліття якого виповниться 1 квітня 2009 року. Я знайомилась з Указом Президента і розпорядженням Кабінету Міністрів, де передбачались різноманітні заходи. Чим може похвалитися наукове співтовариство?

Не без гіркоти маю констатувати, що Україна вкотре не змогла уповні скористатися прекрасною можливістю постати перед світом у привабливому світлі – як батьківщина генія, як земля, яка зростила геніального письменника і мислителя, чия художня і філософська спадщина до сьогодні хвилює інтелектуалів всього світу. Про це переконливо говорив у багатьох своїх інтерв'ю в різних СМІ відомий дослідник Гоголя В.Казарін.

Згаданий Вами Указ датований 18.08.2006 року, і на першому етапі підготовки цього документу були запрошені фахівці, які розробили низку заходів, щоб достойно зустріти ювілей. Був створений оргкомітет, куди увійшли представники уряду, художньої та наукової громадськості. Однак, у такому складі він не встиг зібратись, як був переформатований, бо прийшов політик іншої гуманітарної стратегії. Це ще один приклад, коли війна у верхах негативно впливає на всі сфери життя. Така реальність.

Ювілей завжди дає можливість повернутися обличчям до проблем тих місць, де пройшли дитячі та юнацькі роки письменника, де минало його життя. Полтава, наскільки мені

відомо, завдячуючи активності свого губернатора, отримала кошти і активно готується до ювілею, а ось Чернігівщина, зокрема Ніжин, де письменник вчився ледве не десять років, залишились ні з чим. Бібліотека, в якій зберігаються книги, за якими вчився Микола Гоголь, прижиттєві видання письменника, раритети XVI – XVII століть (серед них, наприклад, колекція Степана Шевирьова – поета, критика, історика літератури, нарешті, одного з найближчих друзів письменника), сьогодні у жахливому стані. В один прекрасний момент вони можуть опинитися у вологих випарах підвалу. Мої, до слова, найсильніші враження під час відвідин закордонних вузів – це бібліотеки. Це казка. Усі ніжинці покладали великі надії на ювілей Гоголя, але урядовцям, як зазвичай, не до того. І це, до слова, моє велике розчарування ювілеєм.

Як-то нині прийнято говорити – все вирішують гроші?

Саме так. Однак благо, що залишилися ще люди, які, як і в минулі часи, працюють на ентузіазмі. Саме завдячуючи їм, робиться наша гуманітарна наука. Наприклад, ми разом із співробітниками Ніжинського Гоголезнавчого центру підготували бібліографію «Український Гоголь», до якої увійшли переклади, переробки творів Гоголя українською, а також літературно-критичні праці українських учених. Вона вийшла у видавництві «Академперіодика». Російськомовна бібліографія має вийти у Москві, її готує відомий російський гоголезнавець Володимир Воропаєв. На превеликий жаль, у нас до цих пір зберігається інерція минулих часів, коли бібліографія опонувала режиму, який вимагав редукованого знання, а бібліографія тяжіла до повноти. Така її природа. Здавалось, нові часи, зрухи, ніхто не проти повноти, але сьогодні справа кинута напризволяще. Українська бібліографія занедбана.

Співробітники центру, починаючи з 1994 року друкують україно- і російськомовну гоголіану України. Небагатьом із авторів минулого так поталанило на ентузіастів.

Ми вдячні редакційно-видавничому відділу Президії НАН України і особисто ак.Я.Яцківу і ак.О.Онищенку за допомогу в публікації цієї бібліографії.

В указі фігурує видання україномовного Гоголя в 7-ми томах. Як іде робота над цим зібранням?

У нас є чим похвалитися. Світ побачили три перших томи. Це “українські повісті” і драматургія. Наступного року ви-йдуть ще два з них. І тут маємо сказати подячне слово на адресу ак.М.Г.Жулинського, який зробив можливе і неможливе, щоб це видання відбулося. Над підготовкою цих текстів нині працює відділ слов’янських літератур Інституту літератури ім.Т.Г.Шевченка. Я певен, що український Гоголь побачить світ. Перша спроба видати п’ятитомник на рубежі 20-30 рр. була, на жаль, невдалою, тільки три томи прийшли до читача, щоб через декілька років потрапити до спецфонду. Більшість учених, які готували це видання, а також перекладачі Гоголя були арештовані і загинули в сталінських таборах і в’язницях. На початку 50-х було видано трьохтомне видання творів Гоголя. Така передісторія видання Гоголевого багатотомника.

Від початку ми планували замовити нові переклади творів Гоголя. До того ж, це мали зробити сучасні молоді письменники. Ми мріяли про подвійний ефект – перекласти твори Гоголя, продемонструвати сучасний зріз української мови та одночасно представити модерного Гоголя. Певен, що це б могло стати подією і в історії мови.

Це дуже важливо з огляду на інтерпретаційний потенціал. Маю на увазі вже згаданий закид Гоголю, що він часто перекладав з української, тому «зворотній» переклад може відкрити нові семантичні потенції гоголівського слова.

Однак не так сталося, як гадалося. Для перекладів потрібні кошти. Тому ми вибрали найбільш вартісні здобутки. Наприклад, «Мертві душі» ми вперше подамо під іменем Г.Косинки, великого прихильника творчості Гоголя і цікавого перекладача його творів. А ще серед перекладачів – М.Рильський, Остап Вишня, І.Сенченко та ін.

Перший україномовний «Тарас Бульба» з'явився, до слова, ще за життя письменника у 1850 році у Львові (переклад Петра Головацького на «галицько-руський язик»). Поступово склалась традиція не тільки перекладу, але своєрідної адаптації текстів Гоголя для українського читача.

Чи всі твори Гоголя перекладені?

Не перекладені до цих пір повністю «Вибрані місця з листування з друзями», а також цілий ряд текстів духовної прози. Разом з тим, відзначу, що декілька років тому М.Комар переклав «Божественну літургію». Як на мене, треба перекласти і частину епістолярію, оскільки листування Гоголя – це особлива галузь творчості, а лист Гоголя – принципово відрізняється від листа своїх сучасників. Книга «Вибрані місця» є доказом цієї тези.

Зараз прийнято говорити про проекти. Продовжуючи тему коштів на видання, скажу, що ми маємо готовими для друку три книги: це антологія матеріалів «Гоголь-гімназист у мемуаристиці», де зібрані всі спогади про Гімназію вищих наук кн.Безбородька. Вони відкоментовані. На сьогодні ці коментарі вичерпують наші знання про ніжинський період життя і творчості Гоголя. Ми підготували друге видання «Літопису життя і творчості Миколи Гоголя (ніжинський період)». Зараз ми в пошуку видавців.

А як справи з пропонованим Вами пам'ятником «Редкой птице»?

А ніяк, хоч промоутери ніби з'явилися. Так що надія є. Для читачів поясню. Я вже декілька років у пресі, виступаючи на різних наукових зібраннях, багатьом творчим людям і чиновникам пропоную ідею пам'ятника «Редкой птице», місцем облаштування для якої могли б стати бики від мосту, зруйнованого під час минулої війни, або острови між залізничним і мостом Патона. Ідея наївна і трохи смішна: мрію, що на одній з опор (чи використати обидві), що лишилися від старого мосту посеред Дніпра, з'явиться пам'ятник тій «редкой птице, которая долетит до середины Днепра». На металевій зигзагоподібній жердині з сучасного матеріалу, гойдаючись під поривами вітру, летить і не долітає до середини Дніпра «редкая птица», викликаючи світлу посмішку від згадки про прочитаний ще в дитинстві твір Миколи Гоголя.

Побажаю вам здійснення всіх задумів.

Дякую!

Інтерв'ю підготувала Н.Онищенко.